

9. Ясеницький Ю. І. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання для проходження військової служби: проблеми застосування. Львівський державний університет внутрішніх справ. 2025. DOI: http://lsej.org.ua/3_2025/135.pdf (дата звернення: 08.03.2026). [с. 4].

10. Горох О. П. Щодо відновлення конституційності положень частини 1 статті 81 КК України, що унеможлиблюють її застосування до осіб, яких засуджено до відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі. Києво-Могилянська академія. 2024. DOI: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/61c2afc2-1615-421b-a955-9702398948b9/content> (дата звернення: 08.03.2026).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-607-5-5>

РОЛЬ ПРАВ ЛЮДИНИ В ФОРМУВАННІ КОНЦЕПТУ-ФЕНОМЕНОЛОГІЇ «ГЛОБАЛІСТСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ»

Бобровник Денис Олександрович

*кандидат економічних наук, докторант,
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна*

Роль прав людини у формуванні глобалістського потенціалу територіальної громади є не тільки визначальною, а й стратегічно-контекстуальною, оскільки саме через індивідуальні, групові та колективні права територіальна локальна людська спільнота (територіальна громада /далі – ТГ/), що уособлює місцеву міську спільноту, трансформується з об'єкта державного управління в автономного суб'єкта глобального правового простору (явище «глокалізації» в межах дихотомії «глобальне/локальне» [1]).

У поведінково-діяльнісному та статусно-функціональному розумінні феноменологія цього процесу базується на трьох фундаментальних аспектах та одному феноменологічному контексті, а саме:

1. *Права людини як універсальна мова глобальної взаємодії* – отже, глобалістський потенціал ТГ реалізується через її здатність виходити на міжнародну арену. Така здатність формується через низку дій статусно-функціональної властивості, а саме: а) *уніфікація стандартів*, що розуміється таким чином: права людини виступають «спільним знаменником», що дозволяє ТГ (наприклад, Одеси чи Львова) напряму співпрацювати з ТГ держав-членів ЄС чи США, оминаючи національний

управлінсько-розпорядчий рівень, оскільки вони поділяють єдині політико-гуманітарні цінності (демократія з її виборчими, референдумними та іншими опитувально-погоджувальними формами; права дітей, жінок, молоді, пенсіонерів; інклюзивність); б) *міжнародна муніципальна правосуб'єктність*, що відповідно до доктринальної позиції відомого вітчизняного вченого-муніципаліста М.О. Баймуратова, реалізація прав людини на місцевому рівні дає ТГ право на «міжнародну конвертованість» [2].

2. *Трансформація мешканця у «світового муніципала»* – отже, роль прав людини полягає у фактичній свідомо-поведінковій, віртуально-модусній та глобально-ідентифікаційній зміні ідентичності особи: а) *від підданого патримоніальної держави до громадянина світу* – відбувається через формування, використання і застосування інструментів локальної демократії, коли людина усвідомлює, що її право на екологію чи цифрову приватність виступає іманентною частиною та складовим елементом глобального порядку денного; б) *транскордонний захист* – розуміється як відповідний стан/статус, коли житель-член ТГ отримує реальний доступ до міжнародних інструментів захисту прав людини та охоронюваних законом інтересів (ЄСПЛ, Комітети ООН) саме через порушення його суб'єктивних (індивідуальних, групових і колективних) прав публічною самоврядною (муніципальною) владою, що фактично транспонує локальний конфлікт з локального національного рівня, трансформуючи її в частину глобального правосуддя.

3. *Територіальна громада як «лабораторія» нових поколінь прав* – отже, можна стверджувати, що глобалістський потенціал розкривається через впровадження інноваційних правових концептів: а) *цифрові та нейросправи на місцях* – коли саме громади стають першими майданчиками для тестування Smart City технологій, де права людини (IV /інформаційні/, V /біоетичні/ та VI /штучний інтелект/ покоління) потребують негайного муніципального врегулювання через використання регламентації локальною нормотворчістю; б) *кліматична суб'єктність* – коли саме ТГ беруть на себе глобальні зобов'язання (наприклад, «Угода мерів»), захищаючи право людини на довкілля всупереч іноді пасивній політиці центральних урядів.

4. *Феноменологічна модель «Глобальної громади»* – у цій моделі права людини, а також її груп та асоціацій, якими вони володіють в межах ТГ, в умовах місцевого самоврядування, в філософському стані повсякденності, в процесі реалізації свого конституційно-правового і муніципально-правового статусів, відіграють роль «горизонтальної мережі», – а саме: а) *субсидіарність* – коли рішення приймаються саме там, де живе людина (локальний рівень соціуму); б) *відкритість* – коли

ТГ безпосередньо стає органічною частиною світової мережі (Global Network of Cities [3]), де саме права людини виступають визначальним і головним критерієм інвестиційної та соціальної привабливості і самої громади, і території, на якій вона існує і функціонує; в) *стійкість (resilience)* – коли захист фундаментально-екзистенційних прав людини (на житло, воду, безпеку) стає основою виживання територіальної громади в умовах глобальних криз (пандемії, війни, клімат).

Отже, резюмуючи, можна зазначити, що права людини «розмивають» однозначно обмежувальний і мінімізуючий статус державного кордону навколо ТГ, надаючи їй більшої суб'єктності, особливо в контексті її фактичного розширення, достатньої не тільки для прямої, але й ефективно-оптимальної участі в глобальних процесах. Отже, ТГ стає не тільки кінцевою ланкою держави, а *первинною ланкою глобального людства*, – формуючи концепцію «Права на місто», в якій права людини виступають її нормативною основою.

Варто зазначити, що концепція «Права на місто» (Right to the City, Le Droit à la ville) сьогодні еволюціонувала від радикальної соціологічної ідеї французького філософа Анрі Лефевра [4] до фундаментального *глобального права*, що лежить в основі нової урбаністичної парадигми ООН, яка передбачає суттєву роль і значення міст у вирішенні глобальних питань існування людства.

В основі деталізації концепції «Права на місто» як глобального права лежить розуміння того, що в умовах глобальної урбанізації (коли понад 55% населення світу живе в містах) це право розглядається не як окреме повноваження, а як *право на гідне життя в урбанізованому середовищі*. Суть концепції міститься в усвідомленні цього права як права на спільне володіння, управління та відтворення міста як колективного ресурсу, – причому, воно протиставляється комерціалізації міського простору. Складовими елементами (згідно з Глобальною хартією прав людини в місті [4]) виступають наступні права: а) *Право на участь* – розуміється як право жителів-членів ТГ бути не просто споживачами муніципальних послуг, а співтворцями важливих рішень локального значення (від бюджетування до архітектурних планів); б) *Право на інклюзивність* – розуміється як стан, коли місто має бути вільним від дискримінації – насамперед, це право вразливих груп (ВПО, осіб з інвалідністю, мігрантів) на доступ до міського центру та ресурсів; в) *Право на цифрову доступність* – проявляється на рівні «Smart City», де доступ до інтернету та цифрових сервісів стає невід'ємною частиною права на місто; г) *Право на екологічну стійкість* – розуміється як захист від міських теплових островів (це комплекс містобудівних та архітектурних заходів, спрямованих на зниження температури в містах, де асфальт і

будівлі поглинають сонячне тепло – авт.), доступ до зелених зон та чистого повітря.

Отже, йдеться про формування групи інноваційно-революційних прав організаційно-вирішальної участі людини у локальних процесах, що пов'язані з міським образом життя як найбільш високим і оптимальним рівнем життя людини, що характеризується високою індивідуально-груповою та індивідуально-колективною ефективністю за результатами її участі та впливу. Варто зазначити, що ця концепція набула глобального статусу через закріплення у «Новій програмі розвитку міст» (New Urban Agenda), прийнятій на конференції ООН Хабітат-III (2016) [5], що робить її нормативним орієнтиром для всіх держав-членів ООН.

В реалізації і захисті прав людини суттєву роль відіграють також міжнародні муніципальні асоціації або як їх ще називають «асоціації місцевих влад». Їх роль детермінується тим, що оскільки окрема ТГ часто не має ресурсів для протистояння глобальним викликам, вона діє через мережеві структури, що репрезентують їх екзистенційно-актуальні колективні інтереси – а міжнародні асоціації стали саме «колективним голосом» муніципальної людини на світовій арені.

Ключовими муніципальними асоціаціями універсального та макрорегіонального рівнів на міжнародній арені виступають такі:

А) UCLG (Об'єднані міста та місцеві влади) – виступає як найбільша організація світу (представляє понад 240 000 муніципалітетів). Її стратегічна роль в системі глобальної муніципальної взаємодії обумовлений тим, що в її межах розроблена «Глобальну хартію-порядок денний прав людини у місті». UCLG адвокує права ТГ перед ООН, вимагаючи визнання місцевої влади як самостійного суб'єкта міжнародного права.

Б) Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи, що представляє місцеві та регіональні органи влади 46 держав-членів Ради Європи, здійснюючи моніторинг дотримання Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року. Це фактично «судовий нагляд» за тим, як держави дотримуються прав своїх ТГ.

В) ICLEI (Місцеві влади за сталий розвиток) – спеціалізується на реалізації екологічних прав людини, її груп та асоціацій (III покоління прав людини /солідарні права/), допомагаючи містам впроваджувати кліматичні стратегії, коли національні уряди діють занадто повільно.

Г) Eurocities – об'єднання міст, діяльність якого суттєво впливає на законодавство ЄС, щоб кошти з фондів відновлення йшли безпосередньо в ТГ (муніципалітети) на соціальні проекти та захист прав жителів-членів спільноти.

Важливу інституційно-процесуальну та методологічно-контекстуальну роль в процесі захисту прав людини відіграють механізми впливу на захист прав людини. Тут можна виокремити наступні механізми, а саме: а) *Peer-to-peer моніторинг* – коли мери міст оцінюють успіхи своїх колег у впровадженні інклюзивності (наприклад, доступність транспорту); б) *лобіювання «знизу догори»* – коли муніципальні асоціації подають звіти до Комітетів ООН, вказуючи на порушення прав людини на місцях, які ігноруються центральною владою; в) *стандартизація* – коли спостерігається процес створення муніципальними асоціаціями на основі даних, що надаються муніципалітетами, універсальних «метрик щастя» або «індексів інклюзивності», які жителі-члени ТГ використовують для самоперевірки.

Отже, резюмуючи, можна зазначити, що право на місто в умовах глобалізації перетворює ТГ на *глобального політичного гравця*, формуючи її суттєвий глобалістський потенціал. Міжнародні асоціації забезпечують «горизонтальну» солідарність, яка дозволяє муніципальній людині відчувати себе захищеною міжнародними муніципально-правовими стандартами, навіть якщо її національна держава переживає кризу правосуддя.

Література

1. Олійник О.М Концептуалізація глокалізації: методологічні аспекти. Гуманітарний вісник ЗДІА. 2009. Вип. 38. С. 41-51.
2. Баймуратов М.О. Конституційно-правовий простір місцевого самоврядування як простір формування, реалізації конституційно-правового статусу людини (особистості) і громадянина, охорони та захисту прав людини. Соціальний калейдоскоп. 2022. Том 2. Вип. 3–4. С. 8-26.
3. UNESCO Learning Cities. URL: <https://www.uil.unesco.org/en/learning-cities>
4. Lefebvre H. (1968). *Le droit à la ville*. Anthopos, Paris, 164 p.
5. Голяк Л.В. Міжнародно-правова регламентація муніципальних прав людини: сучасні підходи та тенденції розвитку в умовах глобалізації. Вісник Маріупольського державного університету Серія: ПРАВО, 2013, Вип. 5. С. 122-128.